

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
Інститут права ім. князя Володимира Великого

МАУП

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СПІВІСНУВАННЯ НАРОДІВ

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції,
м. Київ, МАУП, 12 грудня 2005 р.*

Київ 2007

ББК 67.9(4УКР)300.7я43
П68

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

За науковою редакцією канд. юрид. наук, проф. *А. С. Мацка*

Упорядники: *Н. В. Плахотнюк, О. М. Кісілевич*

Права людини як основа розвитку співіснування на-
П68 родів: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ,
12 груд. 2005 р. / За наук. ред. А. С. Мацка; Упоряд.
Н. В. Плахотнюк, О. М. Кісілевич. — К. : МАУП, 2007. —
152 с. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-734-1

У збірнику наукових праць подано тези доповідей і виступів, представлених на конференції “Права людини як основа розвитку співіснування народів”. Автори доповідей і виступів — викладачі вищих навчальних закладів, працівники органів державної влади, аспіранти та студенти — здійснили спробу проаналізувати проблеми захисту та реалізації прав людини.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розглядувана тематика.

ББК 67.9(4УКР)300.7я43+67.300.7я43

ISBN 978-966-608-734-1

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2007

Матійків І. М. <i>Професійна компетентність майбутнього фахівця професій типу “людина — людина”: психологічний підхід до проблеми.....</i>	55
Міхатуліна О. М. <i>Міжнародний захист трудових прав і порядок вирішення трудових спорів у країнах світу</i>	66
Кісілевич О. М. <i>Правові аспекти інформаційної безпеки людини в Інтернет-мережі</i>	71
Радченко Г. О. <i>Права людини в Україні: парламентська складова</i>	77
Шашкова І. О. <i>Історико-правові аспекти розвитку законодавчого регулювання відносин праці в різних правових системах</i>	82
Сарган О. <i>Ратифікація Верховною Радою України міжнародних договорів та її роль у захисті прав людини</i>	87
Чабан Н. А. <i>Зміст діяльності судової влади щодо забезпечення прав і свобод людини</i>	92
Кужольна З. М. <i>Захист права інтелектуальної власності шляхом укладання трудового договору</i>	96
Митракова І. <i>Окремі аспекти правової допомоги у цивільному судочинстві</i>	99
Закорецька Г. <i>Особливості захисту прав на раціоналізаторські пропозиції</i>	103
Орлеан А. <i>Кримінально-правова протидія торгівлі людьми</i>	107
Айб В. Р. <i>Актуальні проблеми забезпечення законного затримання, приводу, арешту або тримання під вартою</i>	111
Архіпенко І. М. <i>Свобода совісті в Україні</i>	115

Г. О. РАДЧЕНКО

*старш. викл. кафедри цивільно-правових дисциплін
Інститут права ім. князя Володимира Великого МАУП,
м. Київ*

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ПАРЛАМЕНТСЬКА СКЛАДОВА

Історія діяльності українського парламенту у сфері прав людини нерозривно пов'язана з історією розвитку незалежної Української держави та її правової системи. Найбільш насиченим подіями і значущим як для нашої держави в цілому, так і для самого законодавчого органу, став період з кінця 80-х років минулого століття і до наших днів.

Зважаючи на правове поле, в якому діяла Верховна Рада, його можна поділити на три фази:

- діяльність Верховної Ради Української РСР до 1991 р.;
- діяльність Верховної Ради України в період 1991–1996 рр.;
- діяльність Верховної Ради України в період 1996–2006 рр.

Вважаємо за доцільне зазначити, що в Радянському Союзі проблема прав і свобод людини офіційно не існувала, а визнавались лише окремі порушення, що успішно усувались існуючими в той час органами контролю. Верховна Рада Української РСР збиралась на короткострокові сесії в середньому двічі на рік для того, щоб затвердити нормативні акти, які за змістом дублювали загальносоюзні.

Відповідно до Конституції УРСР 1978 року постійно діючим колегіальним органом законодавчої влади була Президія, яка обиралася Верховною Радою, була їй підзвітна і видавала укази. Водночас Верховна Рада була не тільки законодавчим органом, а й вищим органом радянської влади, таким чином вона могла контролювати діяльність органів і посадових осіб виконавчої влади республіканського та місцевого рівня. Саме в цьому контексті і здійснювався контроль за дотриманням законних прав громадян за допомогою не дуже різноманітних методів: комп-

лексні перевірки галузей або областей (іноді разом з представниками Ради Міністрів), моніторинг місцевої інформації, розгляд листів, скарг, звернень громадян, особистий прийом громадян Головою Верховної Ради, його заступниками, іншими членами Президії. Крім того, Президія мала наступні повноваження:

- надання політичного притулку та громадянства;
- видання актів про амністію;
- помилування громадян, засуджених судами Української РСР.

У Конституції УРСР 1978 року були також визначені основи правового статусу постійних комісій Верховної Ради, серед інших завдань яких був контроль за діяльністю державних органів і організацій.

Треба констатувати, що демократичні процеси кінця 80-х років минулого століття спричинили серйозні зміни у ставленні до проблематики прав людини, а відтак і у законодавчому врегулюванні цієї сфери правовідносин. Так, у преамбулі Декларації про державний суверенітет України, прийнятої Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 р., було проголошено прагнення створити демократичне суспільство, всебічне забезпечення прав і свобод людини, національні права всіх народів, необхідність побудови правової держави.

Однак реалізація цих положень стала можливою лише після здобуття Україною незалежності та розбудови державних інституцій, зокрема парламенту. Впродовж перших років незалежності до Конституції України були внесені важливі зміни щодо розподілу повноважень між гілками влади. Так, після запровадження посади Президента України повноваження щодо громадянства та помилування перейшли до нього. Водночас Верховна Рада поступово ставала повноправним професійним парламентом: утворювались постійні комісії, формувався апарат, спочатку частина депутатів, а потім всі вони перейшли на постійну роботу, а також саме в цей період було створено Комісію з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.

Вважаємо, що проблемами прав людини парламент почав займатися не тільки в рамках здійснення контрольної функції, а й інших функцій: законодавчої (імплементация норм щодо дотримання прав людини в акти законодавства України), зовніш-

ньополітичної (ратифікація міжнародних договорів, участь в роботі міжнародних організацій, міжпарламентські зв'язки), установчої (призначення суддів, інших посадових осіб). Важливо підкреслити, що крім Комісії з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин всі постійні структури повинні опікуватись проблемами прав людини в межах своєї компетенції.

Необхідно наголосити на тому, що без перебільшення історичним документом для Української держави стала Конституція України 1996 року, яка була визнана однією з найдемократичніших у світі, адже права і свободи людини посідають в ній центральне місце. Близько третини статей Основного Закону нашої держави належать до розділу “Права, свободи та обов’язки людини і громадянина”. Крім того, Конституція ставить права людини в центрі державної політики, визнаючи, що захист і утвердження прав і свобод людини є головним обов’язком держави. Саме в цій Конституції було запроваджено інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, що має здійснювати контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Важливою подією для України стало набуття у листопаді 1995 р. членства в Раді Європи. Це було, з одного боку, визнанням демократичних досягнень нашої держави, а з іншого — покладало на Україну важливі зобов’язання щодо забезпечення прав і свобод людини, верховенства права тощо. Саме виконання Україною зобов’язань в рамках Ради Європи стало серйозним викликом, адже, зважаючи на неповне їх виконання, Парламентська Асамблея Ради Європи застосувала до нашої держави процедуру моніторингу, тобто постійної перевірки стану виконання зобов’язань, що здійснюється спеціально створеним контролюючим органом і до цього часу.

Приблизно одночасно зі вступом до Ради Європи, а саме у квітні 1994 р., Україна підписала Угоду про партнерство і співробітництво з ЄС (чинності цей документ набув у 1998 р.), яка створила правову та інституційну основу для співробітництва у політичній, торговельній, економічній та гуманітарній сферах. Саме з цього часу розпочалась інтеграція України до Європейського Союзу: Президент України відповідними указами від 11 червня 1998 р. затвердив Стратегію інтеграції України до ЄС,

а 14 вересня 2000 р. — Програму інтеграції України до ЄС. У травні 2002 р. у своєму Посланні до Верховної Ради України “Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки” глава Української держави визначив стрижнем стратегії економічного та соціального розвитку України на наступне десятиліття практичну реалізацію до 2011 р. завдань, пов’язаних зі створенням внутрішніх передумов для набуття Україною повноправного членства в ЄС. Однак, зважаючи на низку об’єктивних і суб’єктивних факторів, реальна європейська інтеграція України починаючи з кінця 90-х років і майже до нашого часу ефективно не реалізовувалася.

З приходом до влади Президента В. Ющенка інтеграція України до Європейського Союзу була проголошена головним напрямом державної політики, а набуття членства в ЄС — метою цієї політики. Критерії членства в ЄС для нових демократичних країн Європи були визначені на Копенгагенському саміті у 1993 р. Ці критерії були розподілені на політичні, економічні та інші групи. Серед політичних критеріїв варто виокремити стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини і національних меншин. При цьому країни, які бажають стати членами ЄС, повинні не лише закріпити принципи демократії і верховенства права у своїх конституціях, а й реально втілювати ці важливі принципи у повсякденному житті. Також зауважимо, що для подання заявки на членство в ЄС достатньо географічно належати до Європи та відповідати політичним критеріям. Незважаючи на те, що у Статуті Ради Європи визначено, що членство в ній не впливає на співробітництво з іншими міжнародними організаціями, певна координація діяльності Ради Європи та Європейського Союзу відбувається постійно. Серед вимог ПАРЕ необхідно виокремити наступні:

- схвалити закони щодо Кабінету Міністрів України та Президента України;
- про парламентську опозицію, про парламентські слідчі та спеціальні комісії;
- про новий Регламент Верховної Ради України;
- створити і ввести в дію Кримінально-процесуальний кодекс;

- ратифікувати низку міжнародних угод, зокрема протоколи № 12 і 14 до Європейської конвенції з прав людини, Європейську соціальну хартію (переглянуту), Конвенцію про корупцію у контексті кримінального права, Європейську конвенцію про транскордонне телебачення, Європейську конвенцію про громадянство;
- продовжити реформування судової та пенітенціарної системи, правоохоронних органів, прокуратури та ін.

Отже, на нашу думку, одним із пріоритетних завдань парламенту України сьогодні є прийняття зазначених вище нормативно-правових актів, адже від цього залежить, чи стануть демократичні прагнення реальністю, чи вони залишаться лише деклараціями.

Таким чином, парламент у межах своїх функціональних повноважень у сфері дотримання прав і свобод людини відіграє одну з ключових ролей у процесі інтеграції України до ЄС. Безперечно, ця роль буде посилюватись з огляду на конституційну реформу.